

04053)

Голові спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52А, м. Київ,

доктору педагогічних наук, доценту
Ганні Юріївні КРАВЧЕНКО

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
доцента кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

Віри Петрівни ЧОРНОУС

на дисертаційне дослідження **КОРОІД Тетяни Вікторівни** на тему:
**«Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови
і літератури в умовах неформальної освіти»**, подане до захисту в разову
спеціалізовану вчену раду ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Трансформація системи загальної середньої освіти, впровадженням концепції «Нова українська школа» та інших освітніх реформ, що спрямовані на розвиток компетентностей особистості, вимагає від педагогів опанування інноваційними технологіями та реалізації творчого потенціалу у професійній діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграє неформальна освіта, що набуває все більшого значення, пропонуючи вчителям можливість постійного професійного розвитку, обміну досвідом і впровадження нових методик в освітній процес. У таких умовах управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури стає важливим для максимального використання можливостей неформальної освіти. Вчителі української мови і літератури відіграють ключову роль у вихованні молодого покоління, зокрема, в питаннях національної ідентичності та збереження культурної спадщини. Розвиток їх творчого потенціалу дозволяє ефективніше передавати культурні цінності та формувати національну свідомість учнів.

Ураховуючи все зазначене, дисертаційне дослідження Т. В. Короїд «Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» є актуальним у контексті підвищення якості шкільної освіти в цілому, адаптації до сучасних викликів та збереженню національної ідентичності.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукових тем кафедри педагогіки, адміністрування і соціальної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО УМО «Підготовка конкурентоспроможних фахівців в умовах освітніх змін», державний реєстраційний номер 0170002378 (2017-2021р.р.) та «Професійна мобільність

учасників освітнього процесу в умовах реформування вищої освіти», державний реєстраційний номер 0122U200923 (2022-2024 рр.). (с.34).

Зміст дисертації та її виклад свідчать про завершене наукове дослідження, у якому розв'язано поставлені науково-практичні завдання.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, Т. В. Короїд логічно вибудовує стратегію наукового пошуку, коректно визначає мету, об'єкт і предмет дослідження, а для досягнення встановленої мети доцільно визначає основні завдання та методи дослідження. Дисертація має чітку структуру, науково виважену й логічно вибудовану; складається зі вступу, трьох розділів, які є завершеними та взаємопов'язаними, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження, визначено його мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи наукового пошуку; висвітлено наукову новизну, практичне значення та представлено результати впровадження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У процесі аналізу дисертаційного дослідження Т. В. Короїд нами було зроблено висновок, що здобувачкою здійснено вдалий підбір методів дослідження, що забезпечило високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Їх виділення, обґрунтування, доцільність і логічність використання вказують на наукову зрілість здобувачки. Їх достовірність забезпечена: професійним вирішенням автора низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожний наступний розділ чи параграф органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його; використанням широкої джерельної бази за темою дисертації та достатнім масивом аналітичних даних. Зокрема, дослідженням було охоплено шість ЗЗСО, а саме: Вовчанський фаховий коледж Державного біотехнологічного університету Чугуївського району Харківської області (довідка № 92-02/2 від 04.09.2023); Глухівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 6 (довідка № 01-12/305 від 05.09.2023); Голозубінецький ліцей Дунаєвецької міської ради Хмельницької області (довідка № 56 від 11.09.2023); Заклад загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів: ліцей «Гремійум» м. Київ (довідка від 28.08.2023); Машівський ліцей Вишнівської сільської ради Волинської області (протокол № 1 від 30.08.2023); Погребівська гімназія Васильківської міської ради Київської області (довідка № 01-25/77 від 25.08.2023 р.). До експериментального дослідження було залучено 663 педагогічних працівники, 60 учителів української мови і літератури та 115 керівників ЗЗСО.

Для розв'язання поставлених завдань дисертанткою було опрацьовано 357 джерел, з них 30 іноземною мовою.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності у цілому

Робота має

У першому розділі здобувачкою на основі аналізу наукової літератури та нормативних вимог обґрунтовано необхідність якісного управління розвитком творчого потенціалу вчителів, зокрема вчителів української мови і

літератури. Т. В. Короїд виявлено, що питання управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти недостатньо висвітлено у сучасній науковій літературі, що ускладнює ефективне впровадження інноваційних освітніх технологій та реалізацію творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти, особливо у контексті реформ, пов'язаних із Новою українською школою та умовами воєнного стану. У ході аналізу наукової літератури та анкетування дослідження виявило важливість впливу управління розвитком творчого потенціалу на професійну діяльність вчителів та їхню здатність до самовдосконалення.

Здобувачкою встановлено, що управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури розглядається як неперервний процес їхньої самоактуалізації, який потребує ефективних управлінських підходів, що обумовило необхідність Т. В. Короїд розробки й експериментальної перевірки моделі індивідуалізованого розвитку вчителів, яка б орієнтувалася на особистісний розвиток та вільний вибір траєкторії самовдосконалення, що стане основою для якісного управління їхнім професійним зростанням в умовах неформальної освіти.

Саме цьому і присвячено увага у другому розділі дослідження: «Модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти». Розроблена Т. В. Короїд модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти є науковим здобутком дослідження та відтворює норми й принципи організації для забезпечення процесу управління та містить п'ять блоків, що включають необхідні для використання функції, методи, технології й механізми з метою мотивації, пізнання, самостійності креативної особистості.

У моделі виокремлено п'ять блоків – цільовий, теоретичний, змістовний, технологічний і підсумково-рефлексивний (Рис. 2.1). Ключовими елементами цільового блоку моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти виступають мета, завдання й аналітичний інструментарій визначення стану управління. До теоретичного блоку моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів відносимо підходи до управління, закони й закономірності управління. На с. 99-111 детально розглянуто методологічні підходи до управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури (андрагогічний, аксіологічний, акмеологічний, системний, діяльнісний), що реалізуються на наступних методологічних принципах: інноваційності; неперервності; цінностях; рефлексивності; партнерства; системності; наступності. Змістовний блок моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів увібрав у себе функції й методи управління, суб'єкти й об'єкти управління. При цьому теоретичний і змістовний блоки діють паралельно (Рис.2.3.). Технологічний блок передбачав описання технології й механізмів використання розробленої моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Підсумково-рефлексивний блок моделі забезпечував управління шляхом поточного коригування діяльності на

завчасно спланований результат. Дана модель орієнтована на керівників закладів освіти та вчителів української мови і літератури з метою управління розвитком як власного творчого потенціалу, так і шкільної команди творчих особистостей у цілому.

Третій розділ присвячений експериментальній перевірці розробленій моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Проведений аналіз результатів експерименту засвідчив позитивну динаміку підвищення рівня управління розвитком творчого потенціалу вчителів і підтвердив позитивний вплив впровадження моделі УРТП ВУМЛ в закладах освіти. Зокрема, приріст високого рівня УРТП ВУМЛ в експериментальній групі становить 23 %; у контрольній групі дані не змінилися. При цьому низький рівень УРТП ВУМЛ в експериментальній групі знизився на 17 %, тоді, як в експериментальній цей показник становить 3 %. Ці дані свідчать про зміни та більш високу ефективність управління розвитком творчого потенціалу вчителів через створені умови управління їх розвитком, що є показником позитивних зрушень стосовно експериментальної групи. Ці дані дають можливість зробити висновок про те, що ефективність УРТП ВУМЛ в експериментальній групі обумовлена введенням цієї моделі управління. Її продуктивність у закладі освіти наступна: адміністрація передбачає результат і програмує конкурентоспроможність педагогів як позитивної динаміки їх професійної компетентності, мотивуючи на успішність через ефективність дій командної взаємодії.

Заслужовують на увагу наведені у розділі розроблені автором методичні рекомендації щодо впровадження цієї моделі управління. У них описуються причинно-наслідкові зв'язки, послідовність дій, взаємозалежність якості управління, що впливає на розвиток творчого потенціалу вчителів, освітнє середовище та взагалі систему забезпечення якості освіти в закладах освіти. Особливу цінність модель управління набуває за умови невизначеності й ризику з метою підвищення шансів ЗЗСО через розроблення матриці SWOT та технологій SMART-, PEST-аналізів.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних Т. В. Короїд результатів дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Дана модель орієнтована на керівників закладів освіти та вчителів української мови і літератури з метою управління розвитком як власного творчого потенціалу, так і шкільної команди творчих особистостей у цілому. Розроблений авторкою зміст управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти створює змістову основу кваліметричного інструментарію вимірювання стану управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти та покладено в основу програми підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури.

У ході дослідження здобувачкою було уточнено ряд ключових понять дослідження. Зокрема, у контексті розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури уточнено зміст понять «якість управління», «потенціал»; «творчий потенціал учителя», «управління розвитком творчого потенціалу вчителів», а також у контексті неформальної освіти уточнено зміст понять «розвиток творчого потенціалу вчителя української мови і літератури» та «управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти». Авторкою встановлено, що управління розвитком творчого потенціалу вчителів – це вплив на їхню ціннісно-мотиваційну сферу, яка створена у ЗЗСО, шляхом забезпечення умов і системного виконання посадових обов'язків для самовдосконалення й отримання високого рівня професійної культури педагога.

Дослідження також зосереджено на удосконаленні механізмів управління розвитком педагогів ЗЗСО з позиції кваліметричного підходу щодо забезпечення якості управління розвитком творчого потенціалу вчителів. У роботі також набули подальшого розвитку питання змісту, форм, методів управління і сутності розвитку творчого потенціалу вчителів із позиції Концепції НУШ та воєнного стану.

Значення отриманих дослідницьких результатів для науки і практики освітньої діяльності.

Ознайомлення зі змістом дисертації, основними науковими працями Т. В. Короїд дало змогу визначити найбільш істотні теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, які мають наукову новизну. Зокрема, здобувачкою розроблено, науково обгрунтовано й експериментально перевірено модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Також авторкою розроблено зміст управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, що створює змістову основу кваліметричного інструментарію, а також визначено чинники впливу на управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури на забезпечення ефективної реалізації їх професійної діяльності та конкуренцію передбачуваності. Практичні напрацювання Т. В. Короїд, серед яких, освітня програма з управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі підвищення їх кваліфікації; методичні рекомендації «Упровадження моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти»; діагностичний інструментарій дослідження; програма вебінару «Технологія використання моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури» можуть бути використані керівниками ЗЗСО щодо управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури та підготовки їх до роботи в інноваційному середовищі.

Повнота висвітлення основних наукових результатів у публікаціях. Зміст, структура та логіка викладу матеріалу в дисертаційній роботі, сформульовані висновки свідчать про високий рівень методологічної культури цього наукового дослідження та глибоку обізнаність автора з

об'єктом свого наукового пошуку – зміст, форми і методи управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи викладено в достатній кількості наукових публікацій, зокрема, в за результатами дисертаційного дослідження опубліковано 16 друкованих праць, із них – 14 одноосібні, 9 статей (із яких 9 – у провідних наукових фахових виданнях України, що входять до категорії «Б»), 5 – матеріали конференцій, 2 – навчально-методичні видання.

Виклад матеріалу логічний та послідовний. Для тексту дисертації характерними є змістова завершеність, цілісність і зв'язність. Таким чином, можна з впевненістю сказати, що Т. В. Короїд має нестандартне мислення і вміє самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити самостійні висновки.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Тетяни Вікторівни Короїд, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, не дає підстав припускати, що в них мають місце порушення академічної доброчесності. про що свідчать результати перевірки на унікальність тексту за допомогою автоматизованої системи «Unichек» (ID перевірки 1016236896).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Т. В. Короїд звертаємо увагу на деякі дискусійні питання.

1. Відзначаючи в цілому ґрунтовний аналіз сучасного стану управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти у світовій і вітчизняній практиці (параграф 1.2), зазначимо, що дослідження було би більш переконливим, якби здобувачка представила шляхи інтеграції світових практик управління розвитком творчого потенціалу вчителів в систему освіти України.

2. На с.67 здобувачка порівнює спільні й відмінні ознаки формальної та неформальної освіти, щоб зрозуміти, з якої причини педагоги надають перевагу тій чи іншій формі. Вважаємо, що робота значно покращилася б, якби здобувачка розширила матеріал, поданий у таблиці 1.5. «Мотивація як фактор підвищення кваліфікації», доповнивши його спільними й відмінними ознаками формальної та неформальної освіти.

3. Наскрізними у розробленій авторкою моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, виступають умови забезпечення стабільного позитивного розвитку творчого потенціалу вчителів (Рис. 2.1., с. 91). Вважаємо, що варто було б прописати ці умови безпосередньо у моделі, оскільки вони виступають одним із ключових системоутворюючих елементів розробленої моделі.

4. Ми цілком поділяємо думку Т. В. Короїд про те, що наукове обґрунтування моделі управління тісно пов'язано з методологічними підходами щодо якісного управління, а також їх безумовний вплив на ефективну реалізацію функцій адміністративного управління при запровадженні менеджерами моделі управління творчим потенціалом учителів в умовах неформальної освіти, серед яких андрагогічний,

аксіологічний (ціннісний), акмеологічний, системний, діяльнісний. Проте вважаємо, що здобувачка трохи заглибилася у теоретичний аналіз цих підходів с.99-115, у той час, як варто було б більш їх систематизувати та деталізувати, розширивши таблицю 2.5. (с.99-100).

5. У контексті предмету дослідження авторкою проведено ґрунтовний аналіз Державного стандарту загальної середньої освіти та Міжнародні стандарти з управління якістю (таблиця 3.7., с. 182), проте не зовсім зрозуміло з таблиці, як саме це має забезпечити «інструментальну озброєність» менеджера освіти через конкретні методи й підходи, що позначені особистим акцентом міжнародні стандарти забезпечення якості освіти, спрямовані на задоволення освітніх потреб особистості в умовах європейської інтеграції та воєнного стану. Варто було б більш детально зупинитися на характеристиці та імплементації цих інструментів в управління ЗЗСО.

6. На с. 206 дисертантка зазначає: «Визнаємо, що за нинішніх умов, реалій між поколіннями вчителів відчувається дуже велика цифрова відстань, такий собі цифровий розрив, не всім викладачам зручні віртуальні класи, але й разом із тим, навіть не всі молоді викладачі мають достатній рівень цифрової грамотності.» Проте незрозуміло, що дозволило здобувачці зробити такий висновок (практичний досвід, дані експерименту тощо).

Висловленні зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного Т. В. Короїд дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Короїд Тетяни Вікторівни на тему «Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є самостійним, логічним, завершеним дослідженням актуальної проблеми; відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Опонент,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗВО «Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

В. П. ЧОРНОУС

Засвідчую підпис Чорноус Віри Петрівни
Начальник відділу кадрів Т.І. Рущицька

